

לא יביא לו פך ריקן ויאמר לו סוך שמן — מפני שיוזע צו שאינו סך, וגונג דעתו, כסנור: שיש צו שמן, ואם בשביל כבודו — של אורח, להודיע לצדיות שחזיצ הוא עליו — מותר. המתקשקש — חסר, לפי שזה סנור שהוא מלא. שמתעוהו — גונג דעתו, ואם יש שם חבר עיר — מצורות עיר, שיש סס רבים, וזה מתכוון להסתיי

וְלֹא יֹאמַר לוֹ "סוּךְ שֶׁמֶן" מִפְּנֵי רִיקוֹן, וְאִם בְּשֶׁבִיל כְּבוֹדוֹ — מוֹתֵר. אִינִי, וְהָא עוֹלָא אִיקְלַע לְבִי רַב יְהוּדָה, פְּתַח לוֹ חֲבִיּוֹת הַמְּכּוּרוֹת לְחַגְוָנִי! — אוּדוּעֵי אוּדְעֵיהּ. וְאִיפְעִית אֵימָא: שְׂאֵנִי עוֹלָא דְחֲבִיב לִיהּ לְרַב יְהוּדָה, דְבָלְאוּ הֲכִי נִמְי פְתוּחֵי מִפְתַּח לִיהּ.

ג תְּנֵנו רַבְּנַן: יֵלֵךְ אָדָם לְבַיִת הָאָבֶל, וּבְיָדוֹ לְגִין הַמֶּתֶקֶשֶׁקֶשׁ. וְלֹא יַמְלֵאָנוּ מִיָּם, מִפְּנֵי שְׂמִתְעָהּוּ. וְאִם יֵשׁ שָׁם חֶבֶר עִיר — מוֹתֵר. תְּנֵנו רַבְּנַן: לֹא יִמְכּוֹר אָדָם לְחֻבְרֵי סַנְדָּל שֶׁל מֶתֶה בְּכָלֵל שֶׁל חָיָה שְׁחוּטָה, מִפְּנֵי שְׂנֵי דְבָרִים: אֶחָד — מִפְּנֵי שְׂמִתְעָהּוּ, וְאֶחָד — מִפְּנֵי הַסִּפְּנָה. וְ"לֹא יִשְׁגֵּר אָדָם לְחֻבְרֵי חֲבִית שֶׁל יַיִן, וְשֹׁמֵן צָף עַל פִּיהָ. וּמַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שְׁשִׁיגֵר לְחֻבְרֵי חֲבִית שֶׁל יַיִן, וְשֹׁמֵן צָף עַל פִּיהָ. וְהַלֵּךְ זֵזִימָן עַלֶּיהָ אוּרְחִין, וּנְכַנְסוּ. מִצָּאָה שְׁהִיא שֶׁל יַיִן — וְחָנֵק אֶת עֲצָמוֹ. וְאַיִן הָאוּרְחִין וְשֹׁמֵן לִיתֵן מִמֶּה שְׁלִפְנֵיהֶם לְבֵנו וּלְבֵתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אֲלָא אִם פֶּן נִטְלוּ רִשׁוֹת מִבְּעַל הַבַּיִת. וּמַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שׁוֹמֵן שְׁלֶשֶׁה אוּרְחִין בְּשָׁנֵי בְּצוּרַת, וְלֹא הָיָה לוֹ לְהַנִּיחַ לְפָנֵיהֶם אֲלָא כְּשִׁלְשׁ בַּיְצִים. בֵּא בָּנוּ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, נִטֵּל אֶחָד מֵהֶן חֲלָקוֹ — וְנָתְנוֹ לוֹ, וְכֵן שְׂנֵי, וְכֵן שְׁלִישִׁי. בֵּא אַבּוּי שֶׁל תִּינוּק מִצָּאוּ שְׁעוֹזֵק אֶחָד בְּפִי וּשְׁתֵּים בְּיָדוֹ, חֲבִטּוֹ בִּקְרָקַע וּמַת. בֵּינָן שִׁרְאָתָהּ אִמּוֹ — עֲלָתָהּ לִגַּג וּנְפִלָהּ וּמַתָּהּ, אִף הוּא עָלָהּ לִגַּג וְנָפַל וּמַת. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: עַל דְּבַר זֶה נִהְרָגוּ שְׁלֹשׁ נַפְשוֹת מִיִּשְׂרָאֵל! מֵאֵי קַמְשָׁמַע לֵן — דְּכוּלָּה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא.

ד תְּנֵנו רַבְּנַן: יֵה שׁוֹלַח יָרֵךְ לְחֻבְרֵי. שְׁלִימָה — אִינִי צְרִיף שֶׁיִּטּוֹל הֵימָנָה גִיד הַנְּשָׂה. חֲתוּכָה — צְרִיף לִישׁוֹל הֵימָנָה גִיד הַנְּשָׂה. וּבִגּוּי, בֵּין חֲתוּכָה וּבֵין שְׁלִימָה — אֵין צְרִיף לִישׁוֹל הֵימָנָה גִיד הַנְּשָׂה. וּמִפְּנֵי שְׂנֵי דְבָרִים אַמְרוּ, אֵין מוֹכְרִין נְבִילוֹת וּטְרָפוֹת לְגוּי. אֶחָד — מִפְּנֵי שְׂמִתְעָהּוּ, וְאֶחָד — שְׂמָא יַחְזוֹר וְיִמְכְרֶנָּה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר. וְלֹא יֹאמַר אָדָם לְגוּי: "קַח לִי בְדִינֵךְ זֶה בְּשָׂר", מִפְּנֵי שְׂנֵי דְבָרִים,

שֵׁשׁ בִּידוֹ חֲבִית שֶׁמֶן, וְהֵלֵךְ זֵזִימָן עָלֶיהָ (על סמך זה) אוֹרְחִין לְסַעֲדָהּ. וּכְיוֹן שֶׁנַּכְנְסוּ הָאוּרְחִים הֵלֵךְ אוֹתוֹ אָדָם לְקַחַת שְׁמֶן מֵאוֹתָהּ חֲבִית, וּמַצָּאָה שְׁהִיא שֶׁל יַיִן, וּמְרׁוֹב בּוֹשֶׂה שֶׁאֵין בִּידוֹ לַחֵת לְאוּרְחִים שׁוֹימָן לְסַעֲדוֹתָהּ, עִמַּד וּחָנֵק אֶת עֲצָמוֹ לְמוֹתוֹ. וְעוֹד אִמְרוּ חֲכָמִים כִּי עַל מִנְת שֵׁלָא לְגַרוּם לְבַעַל הַבַּיִת בּוֹשֶׂה, אֵין הָאוּרְחִין רִשְׁאֵין לִיתָן מִמֶּה שֶׁלִּפְנֵיהֶם לְבֵנו וּלְבֵתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְלֹא כֵן נִטְלוּ רִשׁוֹת הַבַּיִת לְעִשׂוֹת כֵּן. וּמַעֲשֵׂה הִיא בְּאִדָּם אֶחָד שׁוֹמֵן לְבִיתוֹ לְסַעֲדָהּ שֶׁלִּשָׁה אוּרְחִין, וְהִיא הָרַבִּי בְּשָׁנֵי (בְּשָׁנֹת) בְּצוּרַת, וּמוֹעַטִים הִיוּ מִזִּנְוֵתֵיהּ. וְלֹא הִיא לוֹ לְהַנִּיחַ לְפָנֵיהֶם אֲלָא כְּשִׁלְשׁ בַּיְצִים. בֵּא בְּנוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, נִטֵּל אֶחָד מִהֶן מִן הָאוּרְחִים אֶת חֲלָקוֹ וְנָתְנוֹ לוֹ, וְכֵן עִשָׂה הָאוֹרֵחַ הַשְּׁנִי, וְכֵן עִשָׂה הָאוֹרֵחַ הַשְּׁלִישִׁי. כִּיּוֹן שְׁבַא אַבּוּי שֶׁל אוֹתוֹ תִינוּק, מִצָּאוּ שְׁעוֹזֵק (מַחְזִיק) אֶחָד בְּפִי וּשְׁתֵּים בִּידוֹ, כֵּסֵס הָאֵב עַל הֶכָן וְחַבְטוּ בְּקִרְקַע, וּמַת. כִּיּוֹן שִׁרְאָתָהּ אִמּוֹ שָׁהָרַג בִּנָּה בִּידֵי בַעַלָּהּ, עֲלָתָהּ לִגַּג וּנְפִלָהּ וּמַתָּהּ, אִף הוּא שֵׁרָאֵה כִּי מִתוֹ בָּנוּ וְאִשְׁתוֹ, עָלָה לִגַּג וְנָפַל וּמַת. אִמְרוּ ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: עַל דְּבַר זֶה (שֶׁנָּתְנוּ הָאוּרְחִים מִזִּזְנוֹם לְבֵנו שֶׁל הָמֵאָרַח, בְּלֹא קַבֵּל רִשׁוֹת מִמֶּנּוּ) נִהְרָגוּ שְׁלֹשׁ נַפְשוֹת מִיִּשְׂרָאֵל! וְתוֹהִים: מֵאֵי קָא מְשַׁמְעֵ לֵן (מה הוא. ר' אליעזר בן יעקב, השמיע לנן) בכך, והרי הדברים מפורשים לפנינו? ומשיבים: דבריו אלה באו להורות דכולה [שכולה. כל הברייתא]. דעת

ר' אליעזר בן יעקב היא. ועוד בענין שליחת ירך. תנו רבנן [שנו חכמים]: השולח ירך לחבירו, אם היתה הירך שלימה לגמרי — השולח אינו צריך שיטול הימנה גיד הנשה, שהרי המקבל רואה שלא ניטל ממנה גיד הנשה. ואם היתה הירך חתוכה — השולח צריך ליטול הימנה את גיד הנשה, מפני שהמקבל עלול להניח שכבר ניטל גיד הנשה מהירך, ויבוא לאכילת גיד הנשה. ובאשר לשליחת ירך לגוי, בין שהיתה חתוכה ובין שלימה — אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה. ומפני שני דברים אמרו חכמים שאין מוכרין בשר בהמות נבילות וטרפות לגוי בלא להודיעו שבשר זה אינו כשר: אחד — מפני שמתעוהו, שכן חושב הגוי שהבשר כשר, והרי בשר כשר עדיף מבשר נבילה וטריפה. ואחד — שמא יחזור הגוי וימכרנה לישראל אחר. וכן לא יאמר אדם לגוי "קח לי בדינך זה בשר", מפני שני דברים:

שיש בידו חבית שמן, והלך וזימן עליה (על סמך זה) אוֹרְחִין לְסַעֲדָהּ. וּכְיוֹן שֶׁנַּכְנְסוּ הָאוּרְחִים הֵלֵךְ אוֹתוֹ אָדָם לְקַחַת שְׁמֶן מֵאוֹתָהּ חֲבִית, וּמַצָּאָה שְׁהִיא שֶׁל יַיִן, וּמְרׁוֹב בּוֹשֶׂה שֶׁאֵין בִּידוֹ לַחֵת לְאוּרְחִים שׁוֹימָן לְסַעֲדוֹתָהּ, עִמַּד וּחָנֵק אֶת עֲצָמוֹ לְמוֹתוֹ. וְעוֹד אִמְרוּ חֲכָמִים כִּי עַל מִנְת שֵׁלָא לְגַרוּם לְבַעַל הַבַּיִת בּוֹשֶׂה, אֵין הָאוּרְחִין רִשְׁאֵין לִיתָן מִמֶּה שֶׁלִּפְנֵיהֶם לְבֵנו וּלְבֵתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְלֹא כֵן נִטְלוּ רִשׁוֹת הַבַּיִת לְעִשׂוֹת כֵּן. וּמַעֲשֵׂה הִיא בְּאִדָּם אֶחָד שׁוֹמֵן לְבִיתוֹ לְסַעֲדָהּ שֶׁלִּשָׁה אוּרְחִין, וְהִיא הָרַבִּי בְּשָׁנֵי (בְּשָׁנֹת) בְּצוּרַת, וּמוֹעַטִים הִיוּ מִזִּנְוֵתֵיהּ. וְלֹא הִיא לוֹ לְהַנִּיחַ לְפָנֵיהֶם אֲלָא כְּשִׁלְשׁ בַּיְצִים. בֵּא בְּנוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, נִטֵּל אֶחָד מִהֶן מִן הָאוּרְחִים אֶת חֲלָקוֹ וְנָתְנוֹ לוֹ, וְכֵן עִשָׂה הָאוֹרֵחַ הַשְּׁנִי, וְכֵן עִשָׂה הָאוֹרֵחַ הַשְּׁלִישִׁי. כִּיּוֹן שְׁבַא אַבּוּי שֶׁל אוֹתוֹ תִינוּק, מִצָּאוּ שְׁעוֹזֵק (מַחְזִיק) אֶחָד בְּפִי וּשְׁתֵּים בִּידוֹ, כֵּסֵס הָאֵב עַל הֶכָן וְחַבְטוּ בְּקִרְקַע, וּמַת. כִּיּוֹן שִׁרְאָתָהּ אִמּוֹ שָׁהָרַג בִּנָּה בִּידֵי בַעַלָּהּ, עֲלָתָהּ לִגַּג וּנְפִלָהּ וּמַתָּהּ, אִף הוּא שֵׁרָאֵה כִּי מִתוֹ בָּנוּ וְאִשְׁתוֹ, עָלָה לִגַּג וְנָפַל וּמַת. אִמְרוּ ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: עַל דְּבַר זֶה (שֶׁנָּתְנוּ הָאוּרְחִים מִזִּזְנוֹם לְבֵנו שֶׁל הָמֵאָרַח, בְּלֹא קַבֵּל רִשׁוֹת מִמֶּנּוּ) נִהְרָגוּ שְׁלֹשׁ נַפְשוֹת מִיִּשְׂרָאֵל! וְתוֹהִים: מֵאֵי קָא מְשַׁמְעֵ לֵן (מה הוא. ר' אליעזר בן יעקב, השמיע לנן) בכך, והרי הדברים מפורשים לפנינו? ומשיבים: דבריו אלה באו להורות דכולה [שכולה. כל הברייתא]. דעת

ר' אליעזר בן יעקב היא. ועוד בענין שליחת ירך. תנו רבנן [שנו חכמים]: השולח ירך לחבירו, אם היתה הירך שלימה לגמרי — השולח אינו צריך שיטול הימנה (ממנה) את גיד הנשה, שהרי המקבל רואה שלא ניטל ממנה גיד הנשה. ואם היתה הירך חתוכה — השולח צריך ליטול הימנה את גיד הנשה, מפני שהמקבל עלול להניח שכבר ניטל גיד הנשה מהירך, ויבוא לאכילת גיד הנשה. ובאשר לשליחת ירך לגוי, בין שהיתה חתוכה ובין שלימה — אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה. ומפני שני דברים אמרו חכמים שאין מוכרין בשר בהמות נבילות וטרפות לגוי בלא להודיעו שבשר זה אינו כשר: אחד — מפני שמתעוהו, שכן חושב הגוי שהבשר כשר, והרי בשר כשר עדיף מבשר נבילה וטריפה. ואחד — שמא יחזור הגוי וימכרנה לישראל אחר. וכן לא יאמר אדם לגוי "קח לי בדינך זה שאני נותן לך בשר", מפני שני דברים:

מילה ונישואין ושאר סעודות מצווה בסוף הסעודה, אינם עושים כראוי, שפעמים אין לבעל הבית מה לתת לפניהם, והרידו מתבייש בכך (ביאר הלכות). שלימה אינו צריך שיטול הימנה גיד הנשה חתוכה צריך מן האמור כאן הסיקו ראשונים שכל שנראית הבהמה כמנוקרת, אין צריך להראותה לבקו בדבר שיבדקנה אם היא נוקרה כדון. ואפשר לטמון על הנמק. וכדרך שאמרו (לעיל ג.ב) כי רוב המצויים אצל שחיטה הריחם מנוחמים דברה, וכך גם רוב המצויים אצל ניקור (ושאר מצוות) הריחם מנוחמים דבר (ראבי"ד). ויש שחלקו ואמרו שאין ראייה ממה שאין שולחים חתוכה, שכן אפשר לומר שגורו משום הפושעים ומקולים, אלא שמצד הדיון אולי אין לחוש (רשב"א, ואולם בסוף דבריו כתב שלא עשו חכמים תקנה מפני הרשעים, והסכים לדברי הראבי"ד). ויש שכתב שנראה לחוש במקום שניקר הלך, שאפשר שלא השלים את ניקורו (ר"ן, יוס"ד).

אורח ההלכה
ו**לא יאמר לו סוך שמן מפר ריקן** לא יאמר לחבירו "סוך שמן מפר זה", כשהפך ריקן, לפי שבכך הוא גונב את דעתו. כ"ו מאיר. אבל אם היה בו שמן מותר לומר לו "סוך", אף על פי שיוזע שלא יסוך, מפני הכבוד (סמ"ע, נתיבות המשפט). (ש"ע שם סעיף סוף ז). **לא ילך אדם לבית האבל ובידו לגין המתקשקש וכו'** לא ילך אדם לבית האבל ובידו כלי ריקן, וסובר האבל שהוא מלא (י"ן). לפי שבכך הוא גונב את דעתו. ואם הוא עושה כדי לכבדו — מותר. כברייתא. (ש"ע שם). **לא ימכור אדם לחבירו סנדל של מטה בכלל של חיה שחוטה** לא ימכור אדם לחבירו עור של בהמה ממה בחזקת שהיא שחוטה, לפי שבכך הוא גונב את דעתו. כברייתא. (רמב"ם ספר מועד הלכות דעות פ"ב ה"ו. ש"ע שם סוף ח). **חבית של יין ושמן צף על פיה** לא ישלח לחבירו חבית של יין ושמן צף על פיה, לפי שבכך הוא גונב את דעתו. כברייתא. (רמב"ם שם. ש"ע שם).

אין האורחין רשאין ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעל הבית אורחים הנכנסים אצל בעל הבית — אינם רשאים ליטול מוזן מלפניהם ליתן לבנו או לעבדו של בעל הבית, אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית. כברייתא. ואם יש הרבה אוכל על השולחן, שלא יחסר להם. רשאים ליתן (מ"א), וכל שכן אם סימו לאכול ונשתתר מן המזון, שמתור לתת מהשיריים (מ"ב). ויש מי שחוקר בכל זה להחמיר (שמן רוקח). (רמב"ם ספר אהבה הלכות ברכות פ"ז ה"י. ש"ע א"ר ח קע, יט). **השולח ירך לחבירו... ובגוי בין חתוכה בין שלימה** שולח אדם לגוי ירך וגיד הנשה בחתוכה, בין שלימה בין חתוכה. ואם נותנה לו בפני ישראל ואומר לו שהיא כשרה — לא יתנה לו כשהיא חתוכה אלא אם כן ניטל גידה. כבשה. (רמב"ם ספר קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ח ה"ד. ש"ע י"ד סה, יא).

לא יביא לו פך ריקן ויאמר לו סוך שמן — מפני שיוזע צו שאינו סך, וגונג דעתו, כסנור: שיש צו שמן, ואם בשביל כבודו — של אורח, להודיע לצדיות שחזיצ הוא עליו — מותר. המתקשקש — חסר, לפי שזה סנור שהוא מלא. שמתעוהו — גונג דעתו. ואם יש שם חבר עיר — מצורות עיר. שיש סס רבים, וזה מתכוין להסתיי

אם האבל צעניקין, שאמרו: כמה חשוב זה, שזה מכבדו כל ק"י מותר — דגול כבוד הנדיות. סנדל — של עור צהמה שממה (חיה) מאלוה, אין עורה חזק כשל צהמה שמוטה. חיה שחוטה — צהמה שמוטה. הסכנה — שמא מממת נשיכת נחש ממה, והארס נבלע צעור. ושמן צף על פיה — כסנור: שהכל שמן, ומזמן עליו אורחים, וצטוח שיש לו שמן הרבה ללרכס. וחנק את עצמו — שלא היה לו מה להאכילם, ונוש מהם. שעוזק — סוגר, כמו "ועזקהו" (ישעיהו ה). שלימה אין צריך ליטול — מפני שניכר שלא ניטל, והאכולה נטלו. ובגוי בין שלימה כו' — לקמיה אפרס לה. אין מוכרין טרפה לגוי — נסמס, אלא אם כן הודיעו שהיא טרפה, דמו ליכא גניבת דעת. ונמקוס שאין מכריזין, לליכא למיתעש לשמא ימכרנה לישראל. או נמקוס שמכריזין, וציוס שהכריזו. הכי ממוקמא לקמן.

תוספות

שמא יתננה לו בפני ישראל ויקנה ממנו: ויש לומר: דמכל מקום איכא למידק מיניה דאסור לגנוב דעתו. דאי שרי — ליכא למיחש שמא יקנה ממנו ישראל, דירוש דלגנוב דעתו של גוי אומר כן.

חלקו — ונתנו לו, וכן שני, וכן שלישי. בא אביו של תינוק מצאו שעוזק אחד בפיו ושתיים בידו, חבטו בקרקע ומת. בין שראתה אמו — עלתה לגג ונפלה ומתה, אף היא עלתה לגג ונפלה ומת. אמר רבי אליעזר בן יעקב: על דבר זה נהרגו שלוש נפשות מישראל! מאי קמשמע לן — דכולה רבי אליעזר בן יעקב היא.

תנו רבנן: י השולח ירך לחבירו. שלימה — אינו צריך שיטול הימנה גיד הנשה. חתוכה — צריך ליטול הימנה גיד הנשה. ובגוי, בין חתוכה ובין שלימה — אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה. ומפני שני דברים אמרו, אין מוכרין נבילות וטרפות לגוי. אחד — מפני שמתעוהו, ואחד — שמא יחזור ומכרנה לישראל אחר. ולא יאמר אדם לגוי: "קח לי בדינך זה בשר", מפני שני דברים,

שיש בידו חבית שמן, והלך וזימן עליה (על סמך זה) אוֹרְחִין לְסַעֲדָהּ. וּכְיוֹן שֶׁנַּכְנְסוּ הָאוּרְחִים הֵלֵךְ אוֹתוֹ אָדָם לְקַחַת שְׁמֶן מֵאוֹתָהּ חֲבִית, וּמַצָּאָה שְׁהִיא שֶׁל יַיִן, וּמְרׁוֹב בּוֹשֶׂה שֶׁאֵין בִּידוֹ לַחֵת לְאוּרְחִים שׁוֹימָן לְסַעֲדוֹתָהּ, עִמַּד וּחָנֵק אֶת עֲצָמוֹ לְמוֹתוֹ. וְעוֹד אִמְרוּ חֲכָמִים כִּי עַל מִנְת שֵׁלָא לְגַרוּם לְבַעַל הַבַּיִת בּוֹשֶׂה, אֵין הָאוּרְחִין רִשְׁאֵין לִיתָן מִמֶּה שֶׁלִּפְנֵיהֶם לְבֵנו וּלְבֵתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְלֹא כֵן נִטְלוּ רִשׁוֹת הַבַּיִת לְעִשׂוֹת כֵּן. וּמַעֲשֵׂה הִיא בְּאִדָּם אֶחָד שׁוֹמֵן לְבִיתוֹ לְסַעֲדָהּ שֶׁלִּשָׁה אוּרְחִין, וְהִיא הָרַבִּי בְּשָׁנֵי (בְּשָׁנֹת) בְּצוּרַת, וּמוֹעַטִים הִיוּ מִזִּנְוֵתֵיהּ. וְלֹא הִיא לוֹ לְהַנִּיחַ לְפָנֵיהֶם אֲלָא כְּשִׁלְשׁ בַּיְצִים. בֵּא בְּנוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, נִטֵּל אֶחָד מִהֶן מִן הָאוּרְחִים אֶת חֲלָקוֹ וְנָתְנוֹ לוֹ, וְכֵן עִשָׂה הָאוֹרֵחַ הַשְּׁנִי, וְכֵן עִשָׂה הָאוֹרֵחַ הַשְּׁלִישִׁי. כִּיּוֹן שְׁבַא אַבּוּי שֶׁל אוֹתוֹ תִינוּק, מִצָּאוּ שְׁעוֹזֵק (מַחְזִיק) אֶחָד בְּפִי וּשְׁתֵּים בִּידוֹ, כֵּסֵס הָאֵב עַל הֶכָן וְחַבְטוּ בְּקִרְקַע, וּמַת. כִּיּוֹן שִׁרְאָתָהּ אִמּוֹ שָׁהָרַג בִּנָּה בִּידֵי בַעַלָּהּ, עֲלָתָהּ לִגַּג וּנְפִלָהּ וּמַתָּהּ, אִף הוּא שֵׁרָאֵה כִּי מִתוֹ בָּנוּ וְאִשְׁתוֹ, עָלָה לִגַּג וְנָפַל וּמַת. אִמְרוּ ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: עַל דְּבַר זֶה (שֶׁנָּתְנוּ הָאוּרְחִים מִזִּזְנוֹם לְבֵנו שֶׁל הָמֵאָרַח, בְּלֹא קַבֵּל רִשׁוֹת מִמֶּנּוּ) נִהְרָגוּ שְׁלֹשׁ נַפְשוֹת מִיִּשְׂרָאֵל! וְתוֹהִים: מֵאֵי קָא מְשַׁמְעֵ לֵן (מה הוא. ר' אליעזר בן יעקב, השמיע לנן) בכך, והרי הדברים מפורשים לפנינו? ומשיבים: דבריו אלה באו להורות דכולה [שכולה. כל הברייתא]. דעת

ר' אליעזר בן יעקב היא. ועוד בענין שליחת ירך. תנו רבנן [שנו חכמים]: השולח ירך לחבירו, אם היתה הירך שלימה לגמרי — השולח אינו צריך שיטול הימנה (ממנה) את גיד הנשה, שהרי המקבל רואה שלא ניטל ממנה גיד הנשה. ואם היתה הירך חתוכה — השולח צריך ליטול הימנה את גיד הנשה, מפני שהמקבל עלול להניח שכבר ניטל גיד הנשה מהירך, ויבוא לאכילת גיד הנשה. ובאשר לשליחת ירך לגוי, בין שהיתה חתוכה ובין שלימה — אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה. ומפני שני דברים אמרו חכמים שאין מוכרין בשר בהמות נבילות וטרפות לגוי בלא להודיעו שבשר זה אינו כשר: אחד — מפני שמתעוהו, שכן חושב הגוי שהבשר כשר, והרי בשר כשר עדיף מבשר נבילה וטריפה. ואחד — שמא יחזור הגוי וימכרנה לישראל אחר. וכן לא יאמר אדם לגוי "קח לי בדינך זה שאני נותן לך בשר", מפני שני דברים:

מילה ונישואין ושאר סעודות מצווה בסוף הסעודה, אינם עושים כראוי, שפעמים אין לבעל הבית מה לתת לפניהם, והרידו מתבייש בכך (ביאר הלכות). שלימה אינו צריך שיטול הימנה גיד הנשה חתוכה צריך מן האמור כאן הסיקו ראשונים שכל שנראית הבהמה כמנוקרת, אין צריך להראותה לבקו בדבר שיבדקנה אם היא נוקרה כדון. ואפשר לטמון על הנמק. וכדרך שאמרו (לעיל ג.ב) כי רוב המצויים אצל שחיטה הריחם מנוחמים דברה, וכך גם רוב המצויים אצל ניקור (ושאר מצוות) הריחם מנוחמים דבר (ראבי"ד). ויש שחלקו ואמרו שאין ראייה ממה שאין שולחים חתוכה, שכן אפשר לומר שגורו משום הפושעים ומקולים, אלא שמצד הדיון אולי אין לחוש (רשב"א, ואולם בסוף דבריו כתב שלא עשו חכמים תקנה מפני הרשעים, והסכים לדברי הראבי"ד). ויש שכתב שנראה לחוש במקום שניקר הלך, שאפשר שלא השלים את ניקורו (ר"ן, יוס"ד).

אחד מפני הסכנה שיש לחשוש לסכנה הכרוכה בנעילת סנדל זה, מפני הארס שגורם למות הבהמה ממנה נלקח העור (רשי"י). והעירו אחרונים כי לפי טעם זה היה מקום לאסור מכירת נעליים העשויות מעור בהמה שמתה מאלוה, גם אם המוכר מודיע מראש לקונה כי הנעליים עשויות מעור בהמה שמתה מאלוה, שהרי הוא נותן לפני חבירו דבר שיש בו סכנה. ותהו מדוע לא אסרו חכמים את מכירתם של נעליים אלה. והשיבו שמדובר כאן באופן שהמוכר יודע בוודאות שהבהמה אמנם מתה מאלוה, ואולם לא כתוצאה מהכשת נחש. ומעתה לגבי המוכר אין כאן חשש של סכנת ארס הממית, ולכך אם הוא מודיע לקונה שזוה עור של בהמה שמתה מאלוה, והקונה נאמין לו שאינו משקר — מותרת מכירה זו. ואינה אסורה אלא כאשר אין המוכר מודיע לקונה טיבו של עור זה (אג"מ). ועוד כתבו אחרונים בהסבר הדברים כי אף אם אין המוכר יודע ממה מתה בהמה זו — אין זו נחשבת כנתינת סכנה ומכשול לפני חבירו. שהרי מעיקר הדיון אין לחוש למיעוט שבמיעוט של ארס הנמצא בנעליים (שהרי אילו היה מקום לחשש זה, היה אסור לקנות נעליים מגוי או מכל אדם אחר שאין הקונה יודע בו שהוא נאמן בדבריו). ואולם מאחר ויש בני אדם המקפידים בדבר זה, לכך האיסור הינו רק כאשר המוכר אינו מודיע כן לקונה. אבל אם הוא מודיע כן לקונה וסבר הקונה וקיבל — מותר הדבר (יוס"ד).

ואין האורחין רשאין ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו כתבו המפרשים שנאמרו הדברים דווקא באופן שהוא כמעשה זה שהובא בדברי חכמים כשהסעודה מצומצמת ביותר, ועוד אמרו שאסורים האורחים לתת ממה שלפניהם דווקא לפני שהם עצמם אכלו את סעודתם. ואולם לאחר שכבר אכלו, ונשתרר על שולחנם מן הסעודה, הריחם רשאים לתת מן השיריים לבנו ולבתו של בעל הבית (משניב, ובשמן רוקח מפקפק בדבר). ועוד הוסיפו שמהרה האורח גם שלא לגרום לבושתו של בעל הבית כשחש שאין בסעדו דו לאורחיו (דבר זה נלמד מן האמור בירושלמי ברכות פ"ו ה"ו). ולכך כתבו כי הבאים לסעודת ברית

מסורת הש"ס
ד. תוספתא ב"ב פ"ו ה"יג.
ה. תוספתא ב"ב פ"ו ה"ו.
מסכת ד"ך א"ר פרקי בן עזאי פ"ו ה"ג.
ו. מסכת ד"ך א

גרסות
שמה מוכרין לו בכתי"מ:
שמוכרין לו ויש בכתי"מ:
מפני שמוכרין לו.
בין שלימה בין חתוכה ויש בכתי"מ:
בין חתוכה בין שלימה.
שמוכרין חתוכה אמאי בכתי"מ:
שמוכרין ולא אכרוז אמאי.
אמאי אינו צריך ליטול הימנה גיד הנשה ויש בכתי"מ:
אמאי אינו צריך ליטול.
אחד מפני שמתעהו ואחד שמה יחזור וימכרנה לישראל אחר ויש בכתי"מ:
שחטרת בהם מלים אלה.
לישראל אחר בכתי"מ:
לישראל.
בדינר זה בכתי"מ:
בדינר.
שמה מוכרין לו בכתי"מ:
מפני שמוכרין לו ויש בכתי"מ:
ואחד שמוכרין.
דהוה טרפה אכרוזי הוה מכרוזי יש בכתי"מ:
דטרפתא הואי אכרוזי אכרוז.
שהכרוז מציעתא שלא הכרוז בכתי"מ:
בשהכרוז מציעתא בשלא הכרוז.

החיים

האנסין
 בתלמוד מתוארת תקופה שבה "רבו האנסים" (בבא מציעא כח,ב). אנסים אלו היו ככל הנראה פקדי השלטונות הזרים, או עושי דברם ונאמניהם, שהיו מעבירים בכוח ואונס רכוש לאוצר המלכות. אולם היו גם אחרים שהשתמשו בחוק המלכות על מנת לסחוט לעצמם כספים מאנשים באמצעות בשלה הכרוז. לשלטונות.

טעם אחד — מפני האנסין, שמא אותו גוי יקח את הדינר לעצמו, ויכריח את מוכר הבשר לתת לו בשר בלא תשלום. ועוד טעם אחד — שמא מוכרי הבשר מוכרין לו לגוי זה בשר נבלות וטרפות שברשותם, שהרי אינם יודעים שהוא שליח של ישראל, ויביאם למשלה, ויכשילו באכילת איסור. ודנים בכרייתא זו, אמר מר [החכם בכרייתא]: ובזמן ששולח אדם מישראל ירך לגוי, בין שהיא שלימה בין שהיא חתוכה — אינו צריך ליטול הימנה (ממנה) גיד הנשה. ושואלים: במאי עסקינן [במה, באיזה אופן, עוסקים אנו] בהלכה זו? אילימא [אם תאמר] שמדובר במקום שבו מוכרין הקצבים הישראלים שהיום נמכר בשר בהמה נבלה וטרפה לגויים. ובמקום כזה קונים היהודים בשר מן הגויים, אלא אם כן הוכרו באותו יום שנמכר לגויים בשר אסור — ירך חתוכה אמאי [מדוע] אינו צריך ליטול הימנה גיד הנשה? והרי כיון דלא אכרוז [שלא הכרוז] היום שנמכר לגויים בשר האסור באכילה, אתי למיזבן מיניה [יבואו היהודים לקנות ממנו, מהגוי]. שיחשבו כי מירך חתוכה זו שקנה ניטל גיד הנשה, ויבואו לאוכלה! אלא פשיטא [פשוט] שמדובר בכרייתא זו במקום שבו אין מוכרין על מכירת בשר אסור לגויים. ובמקום כזה אין היהודים קונים מן הגויים — אימא מציעתא [אמור את ההלכה האמצעית שבכרייתא]: מפני שני דברים אמרו שאין מוכרין נבלות וטרפות לגוי: אחד, מפני שמתעהו. ואחד, שמא יחזור וימכרנה לישראל אחר. ואולם אי [אם] מדובר במקום שבו אין מוכרין על מכירת בשר אסור לגויים — הא לא אתי למיזבן מיניה [הרי לא יבואו לקנות ממנו]!

תוספות

אמר אביי אין רישא וסיפא במקום שאין מוכרין — תימה: לאביי ורבא ורב אשי ברישא, היכי משדר ליה חתוכה? הא לעיל אמרין: חתוכה — אסור, גזירה שמא יתננה לו בפני ישראל. אי נמי: משום דגניב ליה דעתיה! ויש לומר: דלית להו להנך שינויי, אלא שינויא קמא דאוקי במקום שמכרין, וחיתוך דגוי מידע ידע. ובחנם פירש בקונטרס אמילתיה דרב אשי דפליג תנא דמתניתין אתנא דכרייתא, ויהא דקתני מציעתא דאין מוכרין נבלות וטרפות לגוי שמתעהו — דוקא במכירה הוא דאסור, לפי שהגוי נתן מעות בתורת שחוטא. אבל בשולח דורון — לא חיישין. וסיפא דחייש שמא ימכרו לו נבלות וטרפות — לא שימכרו בתורת שחוטא, אלא שמא ימכרו לו ויודיעוהו שהיא טרפה, והגוי לא יגיד לו. ולהא חיישי אמוראי דהכא. והא דקתני: ואחד, שמא יחזור וימכרנה לישראל — לאביי ורבא איירי במקום שמכרין, ולא הכרוז. אבל במקום שאין מוכרין — לא חיישין דלמא הדר זבין לה ישראל מיניה, אפילו במכירת טבח באיטלוז דאיכא ישראל טובא. ורב אשי חייש — כיון דטובא ישראל קיימי התם, דילמא חד מינייהו הדר זבין לה מיניה, כדפירש בקונטרס. ומיהו להחוא שינויא דמשני לעיל: גזירה שמא יתננה לו בפני ישראל, קשה רישא דהך ברייתא, ודוחק לומר דפליג! ומפרש רבינו תם: דלעיל במתניתין איירי באומר הישראל לגוי שהיא מנוקרת. והתם הוא דאסור, משום דגניב דעתו. אבל שלימה — הא חזי ליה גוי שלא ניטל הגיד. אף על פי שישראל אמר לו בפני ישראל ויקנה ישראל מן הגוי, אף במקום שאין מוכרין, ויאכלנה בגידה. ולא חייש דלמא טרפה היא — מאחר שאומר ישראל בשעה שנתנה לגוי שְׁתִּקְנָה וטרח בה ליטול הגיד, עד שראוי לעצמו. דאפילו היא מותר לגנוב דעת הגוי, מכל מקום לא מסיק אדעתיה שלהטעותו אומר לו כן. והא דדייק מדאיקפד שמואל דאסור לגנוב דעתו — יודע היה שמואל שבצנעא נתן לו, ולא היה לו לחוש שמא ראה ישראל אחר, אלא משום גניבת דעתו. וברייתא דקתני: ובגוי, בין חתוכה ובין שלימה, אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה — התם כשנתן לו סתם, ולא אמר לו שהיא מנוקרת, דאיהו דאטעי אנפשיה. וגם ליכא למיחש דלמא חזי ליה ישראל וזבין ליה מן הגוי — דבמקום שאין מוכרין איירי. וחייש שמא אחר שניטל הגיד נודע לו שהיא טרפה, ולכך נותנה לגוי. אבל ליכא דאמר לגוי שהיא מנוקרת — לא חייש דלמא טרפה היא. דאי טרפה היא, מאי נפקא מיניה דניקור, הרי אינה ראויה לעצמו. ומציעתא דאין מוכרין נבלות וטרפות לגוי — היינו, כשאומר לו דכשרה היא, ולכך אסור משום דמתעהו, וגם משום שמא יקנה ישראל ממנו, במקום שמכרין ולא הכרוז. אבל במקום שאין מוכרין —

טעם אחד — מפני האנסין, ויכריח את מוכר הבשר לתת לו בשר בלא תשלום. ועוד טעם אחד — שמא מוכרי הבשר מוכרין לו לגוי זה בשר נבלות וטרפות שברשותם, שהרי אינם יודעים שהוא שליח של ישראל, ויביאם למשלה, ויכשילו באכילת איסור. ודנים בכרייתא זו, אמר מר [החכם בכרייתא]: ובזמן ששולח אדם מישראל ירך לגוי, בין שהיא שלימה בין שהיא חתוכה — אינו צריך ליטול הימנה (ממנה) גיד הנשה. ושואלים: במאי עסקינן [במה, באיזה אופן, עוסקים אנו] בהלכה זו? אילימא [אם תאמר] שמדובר במקום שבו מוכרין הקצבים הישראלים שהיום נמכר בשר בהמה נבלה וטרפה לגויים. ובמקום כזה קונים היהודים בשר מן הגויים, אלא אם כן הוכרו באותו יום שנמכר לגויים בשר אסור — ירך חתוכה אמאי [מדוע] אינו צריך ליטול הימנה גיד הנשה? והרי כיון דלא אכרוז [שלא הכרוז] היום שנמכר לגויים בשר האסור באכילה, אתי למיזבן מיניה [יבואו היהודים לקנות ממנו, מהגוי]. שיחשבו כי מירך חתוכה זו שקנה ניטל גיד הנשה, ויבואו לאוכלה! אלא פשיטא [פשוט] שמדובר בכרייתא זו במקום שבו אין מוכרין על מכירת בשר אסור לגויים. ובמקום כזה אין היהודים קונים מן הגויים — אימא מציעתא [אמור את ההלכה האמצעית שבכרייתא]: מפני שני דברים אמרו שאין מוכרין נבלות וטרפות לגוי: אחד, מפני שמתעהו. ואחד, שמא יחזור וימכרנה לישראל אחר. ואולם אי [אם] מדובר במקום שבו אין מוכרין על מכירת בשר אסור לגויים — הא לא אתי למיזבן מיניה [הרי לא יבואו לקנות ממנו]!

אלא פשיטא [פשוט] שמדובר במקום שמכרין. ומעתה אימא סיפא [אמור את טרפה] של הכרייתא: לא יאמר אדם לגוי "קח (קנה) לי בדינר זה בשר" מפני שני דברים, אחד — מפני האנסין, ואחד — שמא מוכרין לו נבלות וטרפות, ואי [ואם] מדובר במקום שמכרין, אי אתא דהוה [אם אמנם היה מקרה שהיתה] טרפה — אכרוזי הוה מכרוזי [היו מוכרין על כך]! אלא פשיטא [פשוט] שמדובר במקום שאין מוכרין, ונמצא אם כן שאתה מעמיד את רישא וסיפא [ראשה וסופה] של הכרייתא במקום שאין מוכרין, ואילו את מציעתא [האמצעית] במקום שמכרין! אמר אביי: אין [כן]. באמת כך צריך להעמיד, רישא וסיפא [ראשה וסופה] במקום שאין מוכרין, ומציעתא [האמצעית] במקום שמכרין. וישא וסיפא [בהתחלה ובסוף] מדובר באופן שהכרוז, מציעתא [באמצעית] מדובר במקום שמכרין אבל במקרה זה לא הכרוז. ואילו רב אשי אמר: כולה מדברת במקום שאין מוכרין,

לשיטת אביי ורב אשי המעמידים את דברי הרישא במקום שאין מוכרין (ולכך אין מניעה מלתת לגוי ירך חתוכה), והן לשיטת רבא המעמיד אף את הרישא במקום שמכרין (וכיון שהכרוז באותו יום, שוב אין מניעה מלמסור לגוי ירך חתוכה). יש להקשות: והרי בעמוד הקודם (לשיטה שבו הועמדה המשנה כמי שמדברת במקום שאין מוכרין) צויין החשש שמא יתננה לו בפני ישראל, וילך אותו ישראל ויקנה מהגוי, ויכול לבוא לידי אכילת גיד הנשה. ועוד הובא האיסור (הנוכר במציעתא של הכרייתא) שאין ליצור הטעיה זו שהישראל שנתן את הירך, חתכה "עד שנראית לעצמו, ואחר כך נתנה לו". ולא התייחסו אביי ורב אשי ורבא לחששות אלה.

לשיטת אביי ורב אשי המעמידים את דברי הרישא במקום שאין מוכרין (ולכך אין מניעה מלתת לגוי ירך חתוכה), והן לשיטת רבא המעמיד אף את הרישא במקום שמכרין (וכיון שהכרוז באותו יום, שוב אין מניעה מלמסור לגוי ירך חתוכה). יש להקשות: והרי בעמוד הקודם (לשיטה שבו הועמדה המשנה כמי שמדברת במקום שאין מוכרין) צויין החשש שמא יתננה לו בפני ישראל, וילך אותו ישראל ויקנה מהגוי, ויכול לבוא לידי אכילת גיד הנשה. ועוד הובא האיסור (הנוכר במציעתא של הכרייתא) שאין ליצור הטעיה זו שהישראל שנתן את הירך, חתכה "עד שנראית לעצמו, ואחר כך נתנה לו". ולא התייחסו אביי ורב אשי ורבא לחששות אלה.

עיונים
 ואחד שמא מוכרין לו נבלות וטרפות — דנו אחרונים בדבר, שהרי בעמוד הקודם שנינו שאין למכור נבלות לגוי, ומשום שני טעמים: האחד, מפני שמתעהו, והשני, שמא יחזור הגוי וימכרנה לישראל. ומעתה, הטעם של הטעיה אינו קיים במקרה שלפנינו, שיש לשער שידוע הישראל לגוי שמוכר לו נבלה וטרפה. ואולם יש לחשוש שמא יבוא הגוי למוכרה לישראל. אכן לשיטת אביי ורבא להלן יעמידוהו במקום שאין מוכרין, ולכך לא יקנה הישראל. ואולם לרב אשי, לעולם אסור, שמא ימכור בפני ישראל. והשיבו שרק כאשר לא קדמה הודעה חוששים אנו שמא ימכרנה בפני ישראל. אבל כאשר קדם והודיעו, אין חוששים שמא ימכרנה בפני ישראל. שהרי הישראל רואה שהודיע המוכר לגוי. ואם משום שנחשוש שמא הודיע לגוי בטרם יבוא הישראל לשם — אין חוששים לכך, שכל מקום שיש לחשוש בו שמא הודיע הישראל לגוי, שוב לא יקנה הישראל מהגוי, מפני חשש נבילה וטרפה (תפארת יעקב).

רישא וסיפא במקום שאין מוכרין מציעתא במקום שמכרין כתבו התוס' שהן

ומציעתא — דקתני: אסור למכור לגוי, אס לא הודיעו. גזירה שמא ימכרנה לו — הטבח צפני ישראל. וזה הכוונה לא שמוע מן הטבח שהיא טרפה, סבור: שהיא כשרה. ומיהו צרישא, גבי שולח ירך לגוי, לא גזר שמא יתננה לו צפני ישראל ויקחנה מידו ויאכלנה צנייה — דנשלמה גבי מכירת טבח צאיטלי, קמוצין ליה לגוי — התם ישראל טובא קיימי וחזו, ומיישין דלמא חד מנייהו דער חזין לה מיניה. אצל שולח לגוי — צנימו הוא, ומי ראה? ואם תמני לומר: יראה אדם — לא גזרינן כולי האי שמא יקחנה זה, דכולי עלמא לא זבני צינא. ותנא דמתניתין פליג אהנה דצרייתא, וגזר זה, כדאוקימנא לעיל: גזירה שמא יתננה לו כו'. נפל בישראל לבני חילא — "צא לידינו צער לגויס". לא זבני — דגנאי הוא להס, מאחר שאין לנו רועים לאוכלה. אינהו הוא דקא מטעו אנפשייהו — דלא משיילי אי טרפה אי כשרה. והאי דקתני לעיל "מפני שמטעו" — צמוכר לו צחוקת שמוטה. וכן הפותח חביות המכורות לחנוני, דלומר לו "בשבילך אני פותח" — דודאי גונז דעתו. הווי אתו לסיכרא פגעו אהדרי — וכסבור מנ וזטרא שלקראתו ילאו. כולי האי — יאלתס יתר מדאי! לא הוה ידעינן — ולעשות עסקינו וליך למקום אחר ילאנו. דאחלישתיה לדעתיה — שהיה סבור תחלה שכדוהו? והא קמטעינן ליה — אס לא הייתי מגלהו, היה מחזיק לנו טובה חס. איהו הוא דמטעי אנפשיה — אחרי שאנו לא אמרנו לו "לקראתך ילאנו".

ב. ההוא טבחא דאמר ליה לחבריה:

ומציעתא — גזירה שמא ימכרנה בפני ישראל. היכי מכוזינן? אמר רב יצחק בר יוסף: נפל בישראל לבני חילא — נפל בשר לבני העיר. שבא לידינו בשר עבור הגויס. ולימא נפל טריפתא לבני חילא [ושאימרו נפלה טריפה לבני העיר הגויס] ומשיבים: אם יכריזו בלשון זו לא זבני [לא יקנו]. הגויס בשר זה, מפני שבזוי בעיניהם לאכול דבר שאין ישראל רוצים לאכול. ושואלים: והא קמטעי להו [והרי באופן הכרזה זה שהצענו, הוא מטעה אותם, את הגויס, בכך]. שאין הם יודעים שזהו בשר טריפה? ומשיבים: אינהו הוא דקמטעו נפשייהו [הם שמטעו את עצמם]. שהרי אינו אומר להם איזה בשר הוא מוכר. ומביאים ראיה שאין זו נחשבת הטעיה, כי הא [כמו מעשה זה]. שמר זוטרא בריה [בנו] של רב נחמן הוה קאזיל [היה הולך] מהעיר סיכרא שבבבל לבי [לבית] מחוזא, ובאותה עת רבא ורב ספרא הווי קא אתו [היו הולכים] לעיר סיכרא, פגעו אהדדי [פגשו זה את זה]. הוא, מר זוטרא, סבר [סבור היה] כי רבא ורב ספרא לאפיה [לקדם פניו] הוא דקאתו [שהם באו]. אמר להו [להם]: למה להו לרבנן דטרוח ואתו כולי האי [מדוע להם לחכמים שטרחו ובאו כל ידענו שאדוני בא]. אי הוה ידעינן, טפי הוה טרחינן [אם היינו יודעים, יותר היינו טורחים]. אמר ליה [לו] רבא לרב ספרא: מאי טעמא [מה טעם] אמרת ליה הכי [לו כך]. דאחלישתיה לדעתיה [שהרי החלשת את דעתו]. שהודעת לו שלא באנו לקבל את פניו? אמר ליה [לו] רב ספרא לרבא בתשובה: והא [והרי] אילו לא הייתי מספר שלא ילאנו כדי לקבל את פניו קא מטעינן ליה [אנו נמצאים שמטעים אותו]! אמר לו רבא לרב ספרא: אין זה נחשב שאנו מטעים אותו, שכן איהו הוא דקא מטעי נפשיה [הוא זה שמטעה עצמו]. ומביאים עוד בענין מכירת נבילות וטריפות לגוי, ובמקום שמכריזים בו כשנמכרת טריפה לגוי. מסופר: ההוא טבחא [שוחט אחד] שאמר ליה לחבריה [לו לחבריו]:

תוספות

לא חיישין. דאפילו ראהו שאמר לו הישראל כך, קא חשיב ישראל הרואה דלהשיב מקחו אומר לו כן, דכשרה דמיה יקרים, דראויה לימכר לישראל. אבל כשאומר דניטל גיד הימנה — לא שייך טעם זה, דלא עדיפא בהכי. ורב אשי סבר דאפילו במקום שאין מכריזין — חיישין. דישאל השומע, לא אסיק אדעתיה דלהשיב מקחו אומר כן. ואם תאמר: ולפלוג וליתני בדידה בגיד ובמקום שאין מכריזין. דבהכי איירי רישא לאביי דכשאומר לו שהיא מנוקרת אין לשלוח עד שיטול הימנה גיד הנשה, מפני שני דברים: אחד מפני שמטעוהו, ואחד שמא יחזור וימכרנה לישראל! ויש לומר: דנקט "נבלה וטרפה" לרבוא, דקא סלקא דעתך דלא אסור מפני שמטעוהו כשמוכר לו בחזקת שחוטה, לפי שיועד דלהשיב מקחו אומר כן.

א. אינהו דקא מטעו אנפשייהו כי הא — פירש בקונטרס:

והא דקתני לעיל "מפני שמטעוהו" — במוכר לו בחזקת שחוטה, וכן הפותח חביות המכורות לחנוני כשאומר לו "בשבילך אני פותח", דודאי גונז דעתו. ואין נראה, דהא "אלא אם כן הודיעו" קתני — דמשמע: אפילו בסתם אסור, ולא שרי אלא בכחאי גוונא. ועוד: דמאי פריך מרב יהודה דפתח ליה לעולא, דהא ודאי שלא היה מטעוהו רב יהודה לומר לו "בשבילך אני פותח"! לכך נראה דהתם בסתם, ואסור — משום דאין לאורח לאסוקי אדעתיה דמכורות לחנוני. אבל הכא איבעי [להו] לאסוקי אדעתיהו דטרפה היא. ומר זוטרא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שלא לקראתו היו באים, אלא לצורך עצמם.

והא קא מטעינן ליה — ואם תאמר: והא אין זה טעות, כיון דבלאו הכי היו באים לכבודו, כדקאמר ליה "טפי הוה טרחנא". דכחאי גונז אמרינן לעיל: שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה! ויש לומר: דלא דמי כלל. דלעיל, נהי דליכא פסידא כל כך במה שפותח, כיון שהיו מכורות לחנוני, מכל מקום בעבורו פתח. וכיון דאפילו לא היו מכורות היה פותח בעבורו, לא הוצרך להודיעו כלל. אבל הכא לא באו כלל בעבורו.

עיונים

אינהו הוא דקמטעו נפשייהו הסבירו ראשונים שהיה להם לחשוב שלא לחנם הוכרו שבשר זה נועד להם. וכן המעשה המסופר בסוגייתנו במר זוטרא, שהיה למר זוטרא להניח כי לדרכם היו רבא ורב ספרא מהלכים, והוא שאמר בלבו כי עבורו באו. מה שאין כן בטרופה שניתנה במקום שחוטה — סתם בשר הנמצא בידי ישראל הריהו בשר כשר. וכן בכל המקרים האמורים למעלה, ששנינו שיש בהם משום הטעיה, הרי אלה בכלל "קרובים להטעות, ועשויים להטעות" (ריטב"א).

כי הא דמר זוטרא בריה דרב נחמן ואף שיש הבחנה מרובה בין ההטעיה שבמקרה שאירע במר זוטרא ובין ההטעיה שבנוסח הכרזה זו. שכן במעשה שאירע במר זוטרא, לא התכוונו כלל רבא ורב ספרא להטעותו. ואילו בהכרזה זו מלכתחילה אין מודיעים להם שהיא טריפה, וכדי לתת להם מקום לטעות. ומכאן הסיקו אחרונים כי אף באופן שמכוון האדם מלכתחילה להטעות, ואולם אין חבירו יכול להעלות על דעתו להסתפק בדבר — אין זו הטעיה, אלא גרם הטעיה, שגרם לאדם אחר שיטעה את עצמו (אג"מ). ומכאן דן במנהגם של קצבים המוכרים באיטליה והטובלים בדם את הכבדים הנמכרים, כדי שיראו יפים יותר. והכריע כי אין בדבר משום אונאה, שכן יש ללקוחות להעלות על דעתם שכן נוהגים המוכרים.

אכן יש שאמרו שאין נכון לסמוך על שייאנהו הוא דקמטעו נפשייהו" אלא במקרים שיש בהם הפסד, ובדרך זו ניצלים מן הפסד (בבסוגייתנו, שבכך יימצאו קונים לטריפות). ואולם אין ראוי לעשות כן במקרים אחרים. והביאו ראיה לדבר ממה שנקבע (ש"ע הגר"י ח"מ רכח, יט) שאף במקום שבו דרכם של הקצבים לשרות את הבשר ביין, והכל יודעים שכן הוא דרכם (והדמ"ע כתב שבאופן זה מותר לכתחילה להשרות הבשר ביין). שומר נפשו ירחק מזה. ומשום שיש לחשוש שיסבור הקונה כי באמת הרי זה בשר שמן. והגם שיש לקונה מקום ספק (ומפני שהכל יודעים שכן הוא דרך הסוחרים), והיה לו לשאול את המוכר על כך — מכל מקום יש לחוש משום אונאה, אף באופן זה. אכן אף שאין נכון לעשות כן, אין זה איסור מן הדין (יוס"ד).

אמר ליה רב ספרא אנן לא הוה ידעינן דקאתי מר שכן רב ספרא היה נודע במידת האמת, שכל דבריו ומעשיו היו שקולים עד תום במידת האמת. עד שבני דורו המליצו את הכתוב "ודובר אמת בלבבו" (תהלים טו, ב) — זה רב ספרא (מכות כד, א).

איהו הוא דקא מטעי נפשיה שאלו התוס' על תשובתו זו של רבא, שכן היה לו לומר לרב ספרא שאין זו כלל גניבת דעת, שהרי אילו הם ידעו מראש שמר זוטרא הולך לקראתם, היו מכבדים אותו יותר ממה שכבדוהו עתה. והרי זה כדרך שאמרו למעלה (בעמ' הקודם) ברב יהודה שפתח חביות המכורות לחנוני לכבודו של עולא, והסבירו טעמו של דבר, שכן היה עושה רב יהודה, גם אם החביות לא היו מכורות לחנוני, ומשום חביבותו של עולא בעיניו. ומעתה יש לומר כן אף בענייננו.

השיבו שהכלל הקובע בענייננו הוא שאין מתייחסים למה שהיה יכול להיות, אלא בדבר כפי שקרה בפועל. ולכך, במקרה של רב יהודה שפתח חביות מכורות לחנוני, היה זה אכן לכבודו של עולא (למרות שעשוי היה עולא לסבור שרב יהודה נהג בו כבוד מעבר למידה הראויה). מה שאין כן במקרה זה של מר זוטרא, שבפועל לא יצאו רבא ורב ספרא לדרך כדי לכבדו בכך.

אורה ההלכה
גזירה שמא ימכרנה בפני ישראל שולח אדם לגוי ירך וגיד הנשה בתוכה, בין שלימה בין חתוכה. ואם נתנה לו בפני ישראל ואומר לו שהיא כשרה — לא יתננה לו כשהיא חתוכה אלא אם כן ניטל גידה. כמשנה. (רמב"ם ספר קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ח הי"ד. ש"ע יו"ד סה, יא).

אינהו הוא דקמטעו נפשייהו העושה דבר לפני חבירו, שהיה יכול חבירו להעלות בדעתו שאינו עושה דבר זה בשבילו, ומטעה עצמו שסובר שעושה בשבילו לכבודו, כגון שפגש את חבירו בדרך וסבור זה שיצא לקראתו לכבודו — אין צריך להודיעו. (ש"ע ח"מ רכח, ו).

מסורת הש"ס
א. ירושלמי שקלים פ"ז ה"ב.

גרסות
ומציעתא גזירה שמא ימכרנה בכתי"מ: ומציעתא היינו טעמא גזירה שמא ימכרנה לו.

שמא ימכרנה בפני ישראל יש בכתי"מ: שמא ימכרנה בפני ישראל זה ויחזור וימכרנה בפני ישראל אחר. לא זבני והא קמטעי בכתי"מ: לא זבני מיניה והא קמטעינן.

בריה דרב נחמן יש בכתי"מ: בריה דרב נתן.

לבי מחוזא ורבא בכתי"מ: למחוזא ורבא.

לסיכרא פגעו אהדדי הוא סבר לאפיה הוא דקאתו אמר להו למה להו לרבנן דטרוח ואתו בכתי"מ: ממחוזא לסיכרא פגע בהו הוא סבר לאפי דידי נפקו אמר אמאי אצטעור רבנן ואתו.

דקאתי מר יש בכתי"מ: דקאתית.

אי הוה ידעינן טפי הוה טרחינן בכתי"מ: דאי ידעינן טפי הוה נפקינן.

מאי טעמא אמרת ליה הכי בכתי"מ: אמאי תימא ליה הכי ויש בכתי"מ: אמאי אמר ליה מר הכי.

העולם

סיכרא
העיר סיכרא שבבבל שכנה בגדה המערבית של נהר החידקל (מול העיר שכנציב ששכנה בגדה המזרחית של הנהר), מצפון לעיר מחוזא. עיר זו נודעה כעיר מסחר, ועל פני רשת תעלות שהובילו אליה היו מובאות אליה סחורות. בקירבת מקום לעיר שכן סכר קדום, והעיר נקראה על שמו.

בי מחוזא
העיר בי מחוזא (הנקראת לרוב: מחוזא. ויש והיא נקראת "מדינת המלכות") היתה מן הערים הגדולות והחשובות שבארץ בבל. היא שכנה על גדתו המערבית של נהר החידקל, והיה בה נמל מסחרי גדול. מיקומה במרכז בבל גרם שחיער תיעשה עיר מסחר עשירה. חלק גדול מיושבי העיר היו יהודים, ואף היו בה גרים מרובים. כן נודעה העיר בבנייניה, בשכונותיה ובסדרי החיים המתקנים שהונחו בה. תרומה רבה להתפתחותה של העיר תרם רבא. הוא עמד בראש הישיבה שבמחוזא, שהעמידה תלמידים רבים. וכן כיהן בראש בית הדין ששמכיוותיו היו מרובות.